

r. Sjöströms avskrift, och från Professorinnan von Sydow 1954

L.U.F. Acc. N:r 942:1

Landskap: Småland	Upptecknat av: Ruth Sandström
Härad: Östbo	Adress:
Socken: Kärda	Berättat av: Släktingar
Uppteckningsår:	Född år i Torskinge

Gamla folkminnen.

Jag vill i det följande skildra några gamla folkminnen och seder, som jag hört berättas av släktingar och bekanta i Torskinge församling.

Vid påsk gick det till sålunda. När påskveckan gick in, fick man ej låna eller betala. På måndagen skulle fåren tjäras ett kors i huvudet. Inget hjul fick gå omkring den veckan. Hackelse fick alltså ej skäras den veckan, ty inget hjul fick gå. På onsdagen, ifall det blåste, brukade man kasta en kniv i luften, för att påskkäringarna ej skulle få någon makt. Det berättas, att en blåkullakäring en gång träffades av en vass kniv och föll ned och såret läktes aldrig. På långfredagsmorgonen skulle alla yngre familjemedlemmar piskas med enris, för att de därigenom skulle bli lydiga hela året. Tidigt lördagsmorgon började man samla ihop ris till påskbål, som avbrändes på den högsta höjd, man kunde finna. Man kunde då räkna till ett tjugotal eldar. Den största påskbrasan i Tors-

L. U. F. v. 1

L.U.F. Acc. N:r 942:1,2

Landskap: Småland	Upptecknat av: Ruth Sandström
Härad: Östbo	Adress:
Socken: Kärda	Berättat av: Släktingar
Uppteckningsår:	Född år I Torskinge

kinge avbrändes på Kungshöjd nära kyrkan. Under det elden brann, sköt man för att döda påskkäringarna. - På Valborgsmässomorgonen gingo gummorna ut vid tretiden och hojtade av alla krafter. "Ko nytta i min bytta"! Så långt som deras röst kunde höras, så långt skulle de hava nytta av sanket. (Folk trodde då, att de skulle få nytta av andra kors mjölk, så de kunde få kärna mycket smör = "sanke". Det var en gumma, som hängde ett rött band i taket och därunder sattes en skål. När hon drog i bandet, trodde hon att folk kommo till henne med mjölk. Första maj skulle man äta ägg och dricka hembrygt dricka för att "dricka mærg i benen". Kristi himmelsfärdsdag skulle man ut och meta, för det skulle bli turligt hela året. Det gick ej an att meta, ~~för det skulle bli~~ dagen före, emedan det medförde otur med fisket hela året. Om pingst åt man ägg s.k. "pinägg" (=mycket små ägg).

Midsommarnatten gick man ut tigande och tillagade midsommarjäst, som sedan användes vid brödbakningen under året. Jästen tillagades av mjöl och vatten, som togs i brunnen. Somliga drogo en handduk i gräset så att den blev mycket våt, vred sedan ur den och blandade

v. Sydons avsk.

L.U.F. Acc. N:r 942:2

Landskap: Småland Upptecknat av: Ruth Sandström
Härad: Östbo Adress:
Socken: Kärda Berättat av: Släktingar
Uppteckningsår: Född år i Torskinge

mjölet i vattnet. Denna sed kvarlever ännu.) De unga skulle taga glas och hålla över vatten för att då kunna se sin tillkommandes bild. Man skulle även plocka nio slags blommor och lägga under huvdkudden. Då kunde man i drömmen se sin tillkommande. Klockan tolv på natten skulle man gå till ett vägshål där fyra vägar stötte samman. Där kunde man då möta sin tilltänkta.

SJUSOVARE. Den som försov sig den 27 juli (sjusovare), försov sig hela året. Då tjänstefolket skulle flytta på hösten, skulle de ha en stor brödkaka, som vägde sex kg., en stor bit fårkött, ull, lin och en ost.

JUL. Långt före jul bakades mycket och allt bak skulle vara avslutat minst åtta dagar före jul för att brödet skulle bliva drygt. På julafton hängde man dukar i taket med äpplen och halmkronor i. På väggarna sattes pappersbilder handmålade bonader). På golvet lades halm att sova på under julnatten. Julen ringdes in därigenom att man slog med en hammare mot en bleckform e.dyl. På julkvällen i skymningen skulle så många som kunde gå årsgången. Man måste då vara tyst för att få höra, vad som komme att hända under det kommande

v. Jordens arka

L.U.F. Acc. N:r 942:2 ,3

Landskap: Småland

Upptecknat av: Ruth Sandström

Härad: Östbo

Adress:

Socken: Kärda

Berättat av: Släktingar

Uppteckningsår:

Född år i Torskinge

året. Den, som ej hade fått nya kläder till julen, fick sitta på en huggekubb vid dörren. Denne person fick ej vara med om att gå årsgången. Man skulle helst gå omkring husen i byn. Då stod man för sig själv utanför husen och sade: "Dör någon i år?" Svarades det så "Ja" inifrån betydde detta, att någon komme att dö där. Från julottan måste alla skynda sig, ty den som först kom hem, fick först inbärgat. På juldagen skulle man äta svinfötter, varefter benen kastades i svinstian för att det skulle bliva tur med grisarna följande år. Under julen firades ofta bröllop och då rimmades det till gröten. En gång skulle ett gammalt par ingå äktenskap. Den kvinnliga kontrahenten saknade hår. Då rimmade någon sålunda: "Denna gröten är kokt i en gryta och inte i en fjäring, där sitter Axel med sin flintskalliga käring!" Ett annat grötrim lydde så: "Denna gröten är kokt i en gryta och inte i en spann. Välvas =(lycklig) den som får "Schven-Johan" till man".

JULLEKAR. Under julen förekommo åtskilliga julkalas. Då roade man sig efter bästa förmåga. Många lekar lektes i synnerhet sittlekar med nötter o.dyl. Några sådana kunna här nämnas. "Nötta, nötta gunne,

N. Lydons avskrift

L.U.F. Acc. N:r 942:3

Landskap: Småland

Upptecknat av: Ruth Sandström

Härad: Östbo

Adress:

Socken: Kärda

Berättat av: Släktingar

Uppteckningsår:

Född år i Torskinge

antingen på eller unne?" Man hade då nötter i ena handen och svängde båda händerna, varefter man gissade i vilken hand nötterna voro. Ett annat lydde så: "Jag kör mina svin till skogen". - "Under vilket tr?" "Det största där ä och vilket är dä?" Då hade man en nöt i en knuten hand, varefter den gissande skulle försöka gissa, under vilket finger nöten var. Gissade man fel, fick man lägga dit nötter. Ett annat: "Orren spelar på måsarna (=mossarna), käringarna ränna med påsarna, vart de komma så pracka de (tigga), få de något så tacka de". En person har nötter i handen plasserade under fingrarna. Så säga de följande: "Orren spelar" o.s.v. När de då komma till, "få de något så tacka de", tar den ene upp ett finger, ur den andres knutna hand. Finns det då någon nöt under det fingret, så får han den. Ett annat: "Boby med slumpen, käringen ligger i sumpen". - "Hur många år?" Ett annat: "Orren spelar högt opp i toppen". "Hur många grenar?"

Julafton och nyårsafton doppade man alltid i grytan. Tjugonedag Knut kördes julen ut. All grannlåt skulle då plockas ned. Då fick man också ~~pricka~~ äta upp julhögarna. Lille jul (Kyndelsmässodagen)

v. Lidons aolka

L.U.F. Acc. N:r 942:3,4

Landskap: Småland Upptecknat av: Ruth Sandström
Härad: Östbo Adress:
Socken: Kärda Berättat av: Släktingar
Uppteckningar: Född år i Torskinge

doppades det också i grytan. Efter Mattias fick man ej bege sig ut på några isar. Ty när "Mattes" kastar den hete stenen, så håller ej isen. Isen smälter då lika mycket ovanpå som under.

Vårfrudagsafton (första sommardagen) måste man lägga sig tidigt för att sedan kunna vakna tidigt om morgnarna under året. För att komma tidigt i säng då sades det, att man skulle lägga ljusan kväll och sova till Mikelsmessa.

I Torskinge fanns förr en sekt, vars anförare var en gammal Krans-Katarina i Vadet. Sekten kallas "hoppare". Klädedräkten var för kvinnorna en svart tröja och en svart kjol med blå ränder. På huvudet bars en klut. Alla skulle ha lika dana kläder, gamla och unga. Karlarna hade korta byxor, långa rockar - långbyxor ansågs som högfärd. De samlades nattetid på ställena för att hålla möten. Var det någon som förbrutit sig, måste han lägga sig framstupa på golvet, varefter gumman slog honom med sina händer från huvudet till fötterna, under det hon ropade: "Ve, ve, ve!" o.s.v. Detta kallades att kämpa in. De övriga sjöngo: "Lov, lov, lov!" o.s.v. och sprungo omkring som en garnavinda. När de höllo på med detta, kunde man få komma in och se på, hur det gick till, annars var det ej lätt.

v. Sjöström avsk.

L.U.F. Acc. N:r 942:4,5

Landskap: Småland Upptecknat av: Ruth Sandström
Härad: Östbo Adress:
Socken: Kärda Berättat av: Släktingar
Uppteckningsår: Född år i Torskinge

ÖKNAMN. Osämja och slagsmål mellan folk från olika socknar var vanligt. Man hade då en del benämningar på sockenborna. Så t.ex. "Tännö tuggare , Värnamo huggare, Kärda knaggas, Forsheda baggar och Torskinge löss". Det var en allmän tro, att somliga människor hade förmåga att sätta sjukdomar på andra personer. Ett exempel. En gubbe, som hette Anders, skulle gå till Forsheda. På vägen mötte han en luffare. Dessa båda kommo i luven på varandra. Luffaren blev värst och ställde på gubben en svår sjukdom. Då kom en annan bonde och slog luffaren med sin snusdosa, så att blodet flöt. Sedan skar han sönder byxlinningen på gubben. Bra blev han från den stunden fastän alltid böjd och krokig. - En annan man, som var torpare hade stort rykte om sig att kunna hantera hästar, som ingen annan kunde rå på. Det sägs att han brukade låta dem törsta och fick då bukt med dem, voro de aldrig så svåra. I Åreveds by inom Forsheda socken var förr i tiden en krog, som innehades av en klok gumma som hette Anna-Märta. Hos henne brukade alla möjliga hålla till. En av passagerarna där var den s.k. "Plogjössen" Denne lärda folk allt möjligt fult och elakt. En gång skulle en bonde och en gosse köra till Halmstad med s.k. "färalass"

v. L. G. J. 1895 avsk.
L.U.F. Acc. N:r 942:5

Landskap: Småland

Upptecknat av: Ruth Sandström

Härad: Östbo

Adress:

Socken: Kärda

Berättat av: Släktingar

Uppteckningsår:

Född år i Torskinge

Båda hade var sin skjuts. Bonden hade en gammal eländig häst, som knappast kunde gå; gossen däremot en ung kraftig häst. Bonden ville köra först. Hästen gick då med lätthet med sitt lass, under det pojkens häst med stor möda kunde släpa sig fram. En dag kommo de i sällskap med en karl. Denne sade till gossen: "Du, barn lilla har kommit i dåligt sällskap! Har du syl, beckträd och kniv, så skall jag hjälpa dig, så hästen blir bra igen?" På kvällen, när det var tyst gingo de ut i stallet och undersökte den sele som pojkens häst hade. I tömstjälken nära betslet fann man då vid båda sidor om huvudet insydd vitlök. Denna togs bort och stjälen syddes samman som den varit förut. Därefter tillsades pojken att på morgonen följande dag vara så tidigt uppe och i ordning, så att han kunde köra först. Detta gjorde han. Bonden skrek och var arg samt ville nödvändigt köra först. ~~Detta gjorde han. Bonden skrek och var arg~~ Detta fick han emellertid ej. Följden blev då, att bonden ej kunde fortsätta resan med lasset utan fick sätta ned detta i Spårda inom Västbo-Ås socken tre mil från hemmet och köra lättskjuts hem. Lasset fick han sedan "leja" hem.